

תוצאות היום

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 75

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

נושאי השיעור: א) האם מותר להתפלל על יירוט טיל - האם מותר להכנס לארון קודש בשעת אזעקה - האם נכון ה'הבטחה' שבבני ברק לא יפלו טילים - מי קודם להכנס למקלט בנים או בנות - שאלה במעשה שארע ב'קרלין' - אדם שמת בדרך לריצה למקלט האם נחשב שמת על קידוש ה' - האם מותר להוריד את המזוזה מפחד האויבים - האם מותר להכנס לבית חברו למקלט בלא רשות.

ב) מח' אביי ורבא האם נעשה נס בהגפת דלתות העזרה - תמיהת מרן שליט"א על מש"כ בחידושי ר' משה מאימראן - כמה אנשים נכנסו לעזרה - דיוק לשון המדרש 'פסח מעוכן' - ביאור הלשון 'לימוד' כטגוריא. ג) כמה תמיהות ממרן שליט"א על מש"כ בספר אסף המזכיר.

א.

שאלות מעניינות ביותר שנשאל מרן שליט"א בענין הטיילים

נתחיל בשאלות מעניינות שנשאלו בעקבות התקופה. אם יש אזעקה, האם יכול להתפלל שלא יפול הטיל באזור שלו כדי שלא יבהל, או שזה תפילת שווא.

לכאור' אפשר להתפלל שיירטו את הטיל, אבל על הצד שהטיל צריך ליפול עדיין צ"ע.

עוד שאלה מעניינת. האם בשעת האזעקה כשיש טילים רח"ל מותר להכנס לתוך ארון קודש, שיש שם דלת פלדלת.

אולי אפשר לדמות שאלה זו למה שנשאל הגר"י זילברשטיין, בילד שאביו שאינו שומר תר"מ אסר עליו ללכת לשיעורי תורה בביהכ"נ, ותמיד היה אומר לאביו שהוא הולך לשחק, והיה הולך לשיעורי תורה. ופעם אחת אביו הלך לחפשו, ובא להכנס לביהכ"נ, ואמרו לילד להתחבא בארון קודש, ופסק הגר"י זילברשטיין שהיה מותר לעשות כן. ולפ"ז ק"ו לענייננו שמדובר בפיקוח נפש, או שנאמר שפיקוח נפש רוחני יותר חמור, דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו. ועוד אפ"ל, שהחשש של פיקוח נפש בנפילת טיל הוא רחוק, אבל א"כ השאלה תהיה במקומות המועדים יותר כתושבי הדרום. וצ"ע.

ולענין בני ברק שיש הבטחה שלא יפלו טילים, מ"מ המקלטים נצרכים כדי לעשות השתדלות. אבל על כל פנים הדבר לא ברור, שהרי איזה נביא הבטיח שלא יפלו טילים, ומי אמר שהדבר נכון. ויש שמועה שהחז"א הבטיח או גזר שלא יפלו טילים בבני ברק, וזה דבר חידוש שצריך מקור לזה, אבל גם אם זה נכון, מי אמר שההבטחה הזאת קיימת גם בזמנינו, שהמצב השתנה לגרועות. ואף שהתפרסם מכתב מהגר"ח"ק שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, עדיין צ"ע, וכי הבטחה זו קיימת לעד. ובאמת ראיתי כתוב שמישהו העיז לשאול את הגר"ח"ק אם יפול טיל בבני ברק אז מה הרב יגיד. והגר"ח"ק ענה לו בזה"ל, 'יגיד שאני מדבר שטויות ולא יבואו לשאול אותי שאלות ולא יפריעו לי ללמוד ולכאור' נראה מדבריו, שיתכן שיפלו טילים. ובאמת בזמן מלחמת המפרץ הגר"ח"ק היחיד שלא שם מסכות, אבל הרב שך שם מסכה וכי לא ידע מדברי החז"א, ובקיצור למעשה צריך ללכת למקלטים ולא סומכים על הנס.

עוד כמה שאלות מעניינות. אם יש בחדר מ"ד מקום רק למיעוט אנשים, ויכול להכניס שם או את בניו או את בנותיו, מי קודם. ולכאור' בנים קודמים, דעסקי באורייתא, וכן כתוב בסוף מס' הוריות (יג.). וכן יש סיפור דומה על אחד מגדולי ירושלים שהיה בספינה בלב ים, והספינה טבעה, והוא שחה עם בנו וביתו, ולאח"ז ראה שאינו יכול לקחת את שניהם, ובא להשליך את ביתו, וכיוון שצעקה לו אבא אבא, קיבל כוחות חדשים והצליח להציל את שניהם, ומ"מ נראה שהבן קודם.

עוד כמה שאלות מעניינות התקופה

עוד שאלה. בבית מדרש קרלין נפל ה"פרנצ'ס" עם בחורים. ונהרגו כמה רח"ל, והרבה נפצעו, וכל מי שהצליחו לתת לו טיפול, החזירו אותו לביתו באמצע החג, כדי שהמשפחה תהיה רגועה, האם זה מותר.

לכאור' היה צריך להודיע על ידי גוי. ואם היה צריך לדעת איזה פרט על החולה, אפשר ע"י הפלאפון. ויש עוד לעיין בזה.

עוד שאלה. אדם שמע אזעקה שזורקים טילים רח"ל, ורץ להתחבא בחדר מ"ד, ותוך כדי הריצה החליק ומת רח"ל, או שקיבל התקפת לב מהפחד. האם זה נחשב שנהרג על קידוש ה'.

לכאור' אפ"ל ששיש לו זכות מסויימת שנפטר בשעת קיום מצות "ונשמרתם". ויש עוד לעיין בזה.

עוד שאלה מעניינת. בשבוע שעבר היו פרעות קשים בעיר לוד, הערבים שרפו והזיקו בתים של יהודים רח"ל. והשאלה, האם מותר להוריד את המזוזה שנמצאת בפתח הבית, שלא יזהו הערבים שהבית של יהודי. ועוד שהרי הם יכולים להשחית את המזוזה. וצ"ע.

עוד שאלה. האם מותר להכנס לבית של חברו בלא רשותו בשעת האזעקה, כדי להכנס למקלט.

לכאור' זה נהנה וזה לא חסר. או שאפ"ל, שהאדם לא מרשה שיכנסו לביתו. ועוד אפ"ל, דניחא ליה לאיניש דתייעביד מצווה בממונו. ויש לעיין.

עוד שאלה. האם מותר להדליק את האור בחדר מ"ד ע"י ילד קטן כשיש אזעקות הרבה זמן ושכחו להדליק את האור והילדים בוכים מפחד.

לכאור' מותר. דבמקום צער התירו, כמו שמצינו שמותר לשבור דלת לתינוק שנתקע בתוך חדר. ויש לעיין.

א.ה. הדברים נכתבו מתוך שקלא וטריא שהיה בשיעור [הבחורים], עם מרן שליט"א] ואין להורות מהם כלל הלכה למעשה, ונכתבו ע"ד פילפול בעלמא.

ב.

מח' אביי ורבא בענין הנס בסגירת דלתות העזרה

בגמ' בפסחים במשנה דף סד. כתוב, הפסח נשחט בשלוש כיתות, שנאמר "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל" קהל, עדה, וישראל. נכנסה כת הראשונה, נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה, תקעו והריעו ותקעו. וכו' ובגמ' (סד:) כתוב, איתאמר, אביי אמר, ננעלו תנן. רבא אמר, נועלין תנן. והגמ' שואלת מאי בינייהו. ולכאור' הנפק"מ פשוטה האם קרה נס, שלדברי אביי הדלתות ננעלו בנס, ולרבא לא. ותמוה שהגמ' שואלת "מאי בינייהו", ומ"מ בגמ' כתוב שהנפק"מ האם מותר לסמוך על הנס, שלדברי אביי, סומכים על הנס, והדלתות ינעלו לבד. ולרבא, לא סומכים על הנס. ורש"י

מסביר, שהיה צריך נס כדי שיהיה שלוש כיתות. שהרי אם כולם יכנסו בכת הראשונה, לא יהיה שלוש כיתות. וצריך בדווקא שלוש כיתות. ורבינו חננאל מסביר, שצריך נס שלא יהיה דוחק, וירמסו אחד את השני. ולכאוף הנפק"מ בגמ' הוא רק בעזרה, ולא לדורות. שמי התחייב שיהיה לנו נס. או שיתכן, שלמוד הגמ' שבכל מקום מצוה, סומכים על הנס.

הערות ממך שליט"א

על מש"כ בחידושי ר' משה מאימראן בהסבר מח' אביי ורבה
ובחידושי ר' משה מאימראן על הגמ' כתב בזה"ל, אפשר דלא פליגי בגירסת המתני'. דאביי גורס ניעלו דלתות, בחיריק תחת הנון, והנון דגושה. והדגש מורה על אות נוספת, כאילו אמר ננעלו. ורבה היה גורס נעלו, בפתח. דהיינו נעלו דלתות העזרה. ע"כ. והביא ראיה מהגמ' בב"ק, ששם יש נידון האם גורסים לא נשא, או לא נישאו. ונפק"מ, אם מדובר על האנשים, או על הנשים, יעו"ש.

וכתב שלא מסתבר לומר שיש מח' בין אביי לרבה בגירסת הגמ'. שהרי שניהם למדו אצל רבה, ושמעו גירסא אחת. ועוד כתב להקשות והא דאמר הש"ס הכא דאיכא למיסמך אניסא, ולא אמר דאיכא בינייהו דרבה לא היה סומך על הנס, וכתב, דלא מסתבר שנחלקו לענין דינא. דמניין לו לרבה שלא נעשה נס. ובהכרח שגם רבא מודה שיתכן שהיה נס, רק מ"מ לא היו סומכים על הנס ובמציאות צריך לנעול. ויש להקשות על דבריו, שהרי בכללי הדיקדוק א"א לומר נעלו עי"ן בפתח, כיון שא"כ פירושו שכבר נעלו בעבר, כמו "ושחטו הפסח" שאם גורסים את הש"ן בפתח אז הפירוש עבר ואם גורסים בקמץ פירושו עתיד. וא"כ לא יתכן לומר נעלו בפתח.

אבל על כל פנים ראשית דבריו תמוהים, שכתב, שנחלקו אביי ורבה האם גורסים ניעלו או נעלו, (א) אין מילה כזאת ניעלו (ב) שכתב שהנון דגושה. ותמוה, הרי אין בשום מקום אות דגושה בתחילת מילה. ורק כשיש פיצוץ, שמילה נופלת על מילה כמו "מה נאמר לאדוני", שהנון בדגש כיון שהמילה "מה" נדחת על המילה "נאמר". ומה שהביא דוגמא מהגמ' בב"ק לענין נישאו או נישאו, אין הנידון דומה לראיה, ששם הדגש באות ש"ן שהיא השניה.

חשבון דברי המדרש כמה אנשים נכנסו לעזרה

במדרש רבה איכא פרשה (א' אות א') כתוב בזה"ל, "העיר רבתא עם" מבקש אתה לידע כמה אוכלוסין היו בירושלים, מן כהניא את ידע, הדא הוא דכתב יזבח שלמה וכו' הדא הוא בבנין הראשון, אבל בבנין השני, פעם אחת ביקש אגריפס המלך לידע כמה מנין אוכלוסין שבירושלים אמר להם לכהנים הפרישו לי כוליא אחת מכל פסח ופסח, הפרישו לו שש מאות אלף זוגות של כליות כפליים כיוצאי מצרים, ואין לך כל פסח ופסח שלא היו עליו מנויין יותר מעשרה, תני רבי חייה אפילו ארבעים ואפילו חמישים. בר קפרא אומר אפילו מאה, חוץ ממי שהיה בדרך רחוקה.

ובביאור על המדרש כתוב, שהחשבון הוא מליון ומאתיים אלף, אבל חושבני שהחשבון הוא שתיים עשרה מליון ומאתיים אלף, שהרי צריך להכפיל את השש מאות זוגות פי עשר ולפעמים היו יותר.

דיוק גירסת המדרש 'פסח מעוכן' - ביאור הלשון 'לימוד' קטגוריא
ועוד כתוב במדרש איכה, פעם אחת נכנסו להר הבית ולא היה מחזיקן, והיה שם זקן אחד, רמסוהו, ואותו הפסח היו קורין פסח מעוכן על שם שמעכו את הזקן. ע"כ. ומעשה זה הבאנו לפני שבועיים ע"פ מש"כ בגמ' פסחים (סד:)- ולכאוף כתוב זקן מכינו שהוא יותר חלש ולא יכל לחלץ את עצמו. וכבר גילינו את ה'סוד', שזקן זה הוא גילגולו של השלישי. ונרמז בזה שקראו לו פסח 'מעוכן' בלשון רבים. ונרמז גם שמעכו אותו פעמיים. אבל במדרש כתוב, פסח 'מעוכן'. ולכאוף הפירוש הוא, מעוך שלהם. דהיינו ע"י הציבור, מצפיפות הקהל. ונראה שאין זה סתירה לדברי הרמ"ע מפאנו במה שכתב לענין גילגולו.

אמרנו עוד שהחטא של השלישי היה על זה שלימד קטגוריא על עם ישראל, שאמר שמגיע לעמ"י מבויל. וכן כתוב עוד בהרבה מקומות שאסור ללמד קטגוריא על ישראל. שהרי אלישע נענש ע"י שאמר "בתוך עם טמא שפתים אנוכי יושב" וכן בספרים כתבו

דברים קשים נגד ספר הקנה, ואחד הדברים שכתבו שהוא מגנה את עמי הארץ, ומתפלל עליהם שימותו, ואסור ללמד קטגוריא על עמ"י.

ויש לשאול מהו הלשון לימוד קטגוריא, לכאוף היה צריך לומר, אסור לומר קטגוריא, ומהו לשון 'לימוד' קטגוריא. וכן יש לשאול על מדרש הפסוק "ויהי שם לגוי גדול" 'מלמד' שהיו ישראל מצויינים שם.

וחושבני שלמוד כוונתו, לדבר שלא מפורש. שכשאומרים משהו נסתר ומגלים אותו, זה נקרא לימוד. שהרי בתחילה הדבר לא היה ידוע ולא חשבו עליו, שהרי לפני שאלישע אמר "בתוך עם טמא", אף נביא לא אמר זאת, והוא לימד וחדש דברים שלא ידעו. ואם הדברים מפורשים וידועים לכולם, אין איסור באמירתם. שהרי זה לא לימוד קטגוריא, אם הדברים ידועים כבר.

ג

דברי אסף המזכיר לבאר איך השלימו

בני מערבא את הפסוקים שהיו חסרים להם

נחזור לעניננו. בענין כל פסוקא שלא פסקיה משה וכו', נדבר עוד על מש"כ בספר אסף המזכיר (מערכת הק"ף דף תג) וזה"ל שם, בקידושין (דף ע"א) תנו רבנן שמונת אלפים ותתפ"ב פסוקים הוו פסוקי ס"ת, כן הוכיח הרש"ש שם מדברי ת"י דגרסי הכי. ע"ש. וכו' ולפנינו רק ח' אלפים ותתמ"ה פסוקים. [ואיך יתכן הבדל של 37 פסוקים]. ונלע"ד עפמ"ש לעיל מינה במערבא פסקי להאי פסוקא לתלתא פסוקי ויאמר ה' אל משה הנה אנוכי בא אליך העב הענין וכו', ובארתי במק"א שהיו עושים בסגולתא (בתיבת ענין) פסוק אחד, ובאתנח פסוק שני (בתיבת לעולם), ובסוף פסוק שלישי, שהוא פסוק ארוך בעל שלושה מאמרים כמ"ש המדקדקים. ויתכן שכך היו נוהגים במערבא בכל אתנח או סגולתא לחלק הפסוק לשניים או לשלושה. ולפעמים גם בזקף קטון. ומטעם זה מצינו בכמה מקומות קמץ בזקף קטון, כגון ירכיבהו על במתי ארץ וכדומה, כי היה שם סוף פסוק לפי בני מערבא. ואפשר עוד שהיה כן לפי מנהגם דמסקי אורייתא לתלת שנין, אבל לדין דמסקי בשתא חדא הוכרחו למעט בפסוקים ולעשות פסוקים ארוכים שלא להטריח את הציבור. ע"כ.

תמיהת מרן שליט"א על דבריו

חושבני שדבריו לא נכונים. הוא אומר שכשיש קמץ באתנח או בזקף קטון בספרים שלנו, זה אומר שבני מערבא היו עושים שם סוף פסוק, שהרי צריכים להוסיף פסוקים, ותמוה לפ"ד מדוע בנביאים וכתובים יש זקף קטון עם קמץ. לדוגמא, במגילת אסתר "ויגדו למרדכי את דברי אסתר" שבמילת מרדכי יש זקף קטון, ויש קמץ בכא"ף ושם הרי לא הוצרכו בני מערבא לחלק את הפסוקים.

דחיה למש"כ אסף המזכיר ליישוב קושיית החת"ס על היכין ובוועז
ובהמשך דבריו הוסיף עוד ע"פ הדברים שחידש וז"ל, ועפ"ז אשכחנא יסוד לסברת היכין ובוועז ז"ל "ח"ב ס' ב' גבי כל פסוקא וכו' שאם יש אתנח או זקף קטון אין לחוש, והטעם הוא שכן היו מפסיקים בני מערבא וכאמור, ומ"מ בזקף קטון לא בכל מקום רק היכא דמוכח לפי הענין שיש שם הפסוק, ובאתנח ג"כ דוקא אם נשאר עד סוף הפסוק ג' תיבות או יותר. ובזה ניחא קושיית החת"ס מהגמ' במגילה וכו' ולפי האמור לק"מ דבפסוק ויאמר אלודים יהי אור אם נפסיק באתנח ישארו שתי תיבות עד סוף הפסוק ויהי אור, ובכה"ג ודאי דלא הוו מפסקי בני מערבא קרא לתרי ושפיר קרינא כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'. ודו"ק היטב. ע"כ.

אבל יש להקשות על דבריו. גם אם נסכים למה שכתב ליישב קושיית החת"ס, מ"מ עדיין קשה מהקריאה של ר"ח ששם הרי יש אתנח באמצע פסוק, ויש יותר מג' תיבות.

ובעיקר לפי דברי הירושלמי [כמו שביארנו בעבר] שלא היו מפסיקים את הפסוק "ויאמר אלודים יהי אור", אלא היו מפסיקים את הפסוק "ויקרא אלודים לאור יום ולחושך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", שהיו עושים סוף פסוק במילה "לילה", ומתחילים פסוק חדש "ויהי ערב ויהי בקר וגו'". אבל גם ללא דברי הירושלמי, צ"ע על דבריו מהבבלי עצמו לענין קריאת פרשת ר"ח וכו"ל. וחושבני שהדברים נכתבו בלא עיון, וקושיית החת"ס במקומה עומדת. וה' ברוך הוא יזכנו.